

II. TÜRKİYE ÇOCUK POLİTİKASI: EĞİTİM SİSTEMİ

Eğitim bireyin kendisini geliştirmesi ve yeniden üretmesi sürecinin bir parçasıdır. Eğitim bireyde olduğu kadar toplumda da benzer sürecin gerçekleşmesini sağlar. Bu nedenle eğitim, bireyi ve toplumu ilgilendiren iki yönlü bir süreçtir. Ayrıca eğitim kendi başına özel bir hak olmasının yanı sıra insan haklarının gerçekleşmesi için toplumsal dinamiklerin vazgeçilmez bir aracıdır. Ayrıca, ekonomik ve sosyal olarak toplum dışına itilmiş yetişkin ve çocukların, kendilerini yoksulluktan kurtarabilecekleri ve içinde buldukları topluma etkin olarak katılmalarını sağlayacak yolları elde edecekleri temel bir araç olma özelliği ile eğitim, güçlendirici bir haktır.

Eğitim hakkı; Birleşmiş Milletler Örgütü, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü, Avrupa Konseyi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı gibi örgütlerce kabul edilen belgelerde tanımlanmış; bildirge, sözleşme, tavsiye, karar, ilke, vb. nitelikte çok sayıda ulusal, uluslararası ve bölgesel insan hakları belgesinde güvenceye alınmıştır.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 13. ve 14. maddeleri eğitim hakkına ayrılmıştır. Sözleşmedeki en uzun madde olan 13. Madde, uluslararası insan hakları hukukunda eğitim hakkı üzerine tanımlanan en kapsamlı ve geniş çerçeveli maddedir. Bu sözleşmenin uygulanmasından ve izlenmesinden sorumlu olan BM Ekonomik Kültürel Sosyal Haklar Komitesi, eğitimi devletlerin yapabileceği en iyi yatırım olarak tanımlar.

BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin 28. ve 29. maddeleri eğitime ayrılmıştır. 28. madde taraf devletlerin çocuğunun eğitim hakkını kabul etmelerini öngörmektedir ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde gerçekleştirilmesi gerektiğine dikkat çeker. 28. Madde ayrıca devletleri ilköğretimin herkes için zorunlu ve parasız olmasını, ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik etmekle yükümlü kılar. Eğitim ve meslek seçimine ilişkin de bilgi ve rehberliğin bütün çocuklar için elde edilir hale getirilmesini vurgular. Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alınması ve okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşması gerekliliğinden söz eder. Eğitimin niteliği ile ilgili olarak da taraf devletlerin eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirmekle yükümlü kılar.

29.madde ise eğitimin amaçlarına vurgu yaparak eğitimin; çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesini, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygının geliştirilmesini amaçlaması gerektiğini belirtir. Ayrıca eğitimin çocuğun anne babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı bölgenin değerlerine saygı gösteren, çocuğun da kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygı göstermesinin desteklemesi gerektiğine dikkat çeker.

Eğitim hakkı zorunlu ve birbiriyle ilişkili olarak bazı unsurları içermektedir. Ekonomik Kültürel ve Sosyal Haklar Komitesi'nin belirlediği bu unsurlar şöyle:

Mevcudiyet: Mevcudiyet genel olarak eğitim hakkının gerçekleşmesi için eğitim kurumları ve programlarının sayısı yeterli düzeyde olması gerekmektedir.

Erişilebilirlik: Eğitim kurum ve programlarının ayrımcılık olmaksızın herkes için erişilir olması gerekmektedir. Erişilebilirliğin üç boyutu bulunmaktadır:

- Ayrımcılığın Olmaması: Eğitim uygun biçimde kanunen ve fiilen herkes için, özellikle de en savunmasız gruplar için erişilir olmalıdır.
- Fiziksel Erişilebilirlik: Eğitim uygun coğrafi yerde olmak ya da modern teknoloji yoluyla erişilebilir olmalıdır.

- Ekonomik Erişilebilirlik: Eğitim herkes için maddi açıdan karşılanabilir olmalıdır.

Kabul Edilebilirlik: Müfredat ve öğretim yöntemlerinin öğrenciler ve ebeveynler için kabul edilebilir olması yani çocuklarla ilgili, kültürel özelliklerine saygı gösteren ve kaliteli olması gerekmektedir.

Uyarlanabilirlik: Eğitim değişen toplumların ve toplulukların ihtiyaçlarına göre uyarlanabilir ve farklı sosyal ve kültürel ortamlardaki öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilir nitelik taşımaktadır.

Yukarıda sözü edilen birbiriyle ilişkili ve zorunlu unsurların uygulanmasında çocukların yüksek yararı temel yaklaşım olmalıdır.

TÜRKİYE'DE MEVCUT DURUM

Bir ülkede çocuğun eğitim hakkının tam olarak yaşama geçirilmesi o ülkenin genel olarak eğitim politikalarıyla yakından ilgilidir. Bu anlamda Türkiye'ye baktığımızda çocuğun eğitim hakkı açısından da bazı olumlu gelişmelerden söz etmek mümkündür. Ancak devam eden hatta derinleşerek ya da artarak süren pek çok sorunun da varlığı da bilinmektedir.

Ülkemizdeki eğitim sistemi çocuğu merkeze alarak üç temel boyutta ele alındığında, mevcut durum aşağıdaki gibi özetlenebilir.

OKUL

Türkiye'de okulöncesi eğitime yönelik kurumsal hizmetlerde yetersizlik görülmektedir. Kurumsal hizmetlerdeki yetersizlik, hizmetlerin hem kalitesi hem de herkesin eşit oranda erişimi açısından söz konusudur. Okullaşma oranı da yeterli düzeyde değildir. Bunun hem bütçe hem de personel eksikliğinden kaynaklandığına incelenen veri tabanlarında raslanmaktadır.

Okul öncesinde alternatif eğitim modellerinin yetersiz olduğu görülmektedir. Çocukların ilgi ve becerilerini ortaya koyarak, yaratıcılıklarını arttıran, kendilerini ifade etmelerine olanak sağlayan, okul, aile ve çocuk ilişkisini destekleyecek ve farklı özellikler gösteren çocukları da kapsayabilecek modellerin oluşturulması ve uygulamaya geçirilmesi, okulöncesi eğitimin kalitesini artıracaktır.

Ücretsiz okulöncesi eğitime erişimin önünde engeller bulunmaktadır. Okulöncesi eğitim olanaklarından her çocuğun eşit bir şekilde yararlanabilmesi ve sunulan olanaklardan yeterince yararlanabilmesi için okulöncesi eğitimin, Türkiye'nin her yerinde ve her koşulda ücretsiz hale getirilmesi gerekmektedir.

0-6 yaş dönemine yönelik aile destekli eğitim programları ve modellerinin yetersiz olduğu görülmektedir. Bebeklik döneminden başlayarak çocuğun ailesini de kapsayan çeşitli olanakların sunulması ve bu olanakların kullanılmasına yönelik rehberlik desteğinin verilmesi gerekmektedir.

Okulöncesi eğitim, zorunlu eğitim kapsamında değildir. Okulöncesi eğitimin zorunlu hale getirilmesiyle eğitimin sürekliliği sağlanacak, kalitesi artacaktır.

Okullarda çocuklara sağlanan fiziksel düzenlemelerin "çocuk dostu" yaklaşımından uzak olduğu görülmektedir. Çocukların gelişim alanlarını destekleyen, onlara sunulan olanakları daha iyi değerlendirmelerini sağlayacak fiziksel düzenlemeleri içeren, çocuklarla birlikte ve çocuk merkezli yaklaşımla yapılandırılması gerekmektedir.

Eğitim sistemindeki anlayışın, çocukların bireysel gereksinimlerine göre ve performans odaklı değil sınav merkezli olduğu görülmektedir. Çocukların içinde bulunduğu eğitim sürecinin sadece onların başarı ya da başarısızlıklarını ölçen değil, beceri, bilgi ve yaşam deneyimlerini artıran ve kendilerini ifade etmeye olanak sağlayan çocuk merkezli bir

**Gündem Çocuk: Türkiye Çocuk Politikası
2008 (Basım aşamasında)**

anlayışla yapılandırılması, çocukların bireysel gereksinimlerine göre performans odaklı eğitim anlayışının etkin uygulanması eğitimin kalitesini arttıracaktır.

Okullarda uygulanan müfredatın çocuğun sosyal becerilerini, sanat eğitimini ve doğaya karşı duyarlılığını karşılamada yetersiz kaldığı görülmektedir. Hazırlanan eğitim müfredatlarının çocukların sosyal becerilerini arttıracak, sanat ve doğa ile ilişki kurmasına olanak sağlayacak şekilde zenginleştirilerek geliştirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Müfredat programlarının özel gereksinim gösteren çocukların gelişimsel ve eğitimsel ihtiyaçlarını karşılayamaması da bir başka sorun alanıdır. Zihinsel ve fiziksel engelli olan ya da üstün yetenek gösteren çocukların her türlü eğitim ihtiyacını karşılayabilecek eğitim programlarının yapılandırılması ve buna dayalı hazırlanan müfredatların, çocuklar arasında oluşan ayrımcılığı ve eşitsizliği ortadan kaldıracığı düşünülmektedir.

Eğitim sistemi içerisinde müfredat uygulamalarının bölgesel farklılıklara göre çocukların gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olmadığı görülmektedir. Çocukların yaşam koşullarının bölgesel farklılıklara bağlı olarak değişebileceği düşünülürse, müfredatların bu durumu göz önünde bulundurarak yapılandırılması, çocukların yararlanabileceği eğitim olanaklarının kısıtlılığını azaltacaktır.

Mevcut eğitim programlarının Çocuk Hakları Sözleşmesini yadsıdığı görülmektedir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesini imzalamış bir ülke olarak çocukların bizzat içinde etkin olarak yer aldığı eğitim sisteminin, sözleşmeyi temel alarak ve ilkelerini benimseyerek yapılandırılması, hak temelli bir anlayışın hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Çocuk ve ailelerin okullara erişimi konusunda çeşitli engeller olduğu görülmektedir. Eğitim sisteminden bütün çocukların eşit olarak yararlanmasını sağlayabilmek için erişebilirliğin önündeki engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Okulların yaşama hazırlama yeri olduğu yaklaşımı benimsenirken, okulların çocukların yaşamının bir parçası olduğu anlayışının eksik kaldığı görülmektedir. Çocukların eğitim sistemi içerisinde aldıkları bilgi ve geliştirdikleri becerilerin, onların yaşam boyu kullanabilecekleri olanaklar olduğu göz önünde tutulmalıdır.

Eğitim programlarının uygulanmasında disiplinler arası ve bütüncül yaklaşımın eksik kaldığı görülmektedir. Eğitim birçok disiplinden etkilenmektedir. Bu nedenle eğitim, bütüncül bir yaklaşımı benimseyerek yapılandırılmalıdır. Bu durum çocukların eğitim sistemi içerisinde kendilerini tanımlayabilmelerine ve sorunlarını çözebilmelerine olanak sağlayacaktır.

Eğitim kurumları arasında koordinasyon yetersizliği bulunmaktadır. Eğitim kurumlarının birbirleriyle koordinasyon içinde olması, bilgi akışının sağlanması ve çocuğu tanımaya yönelik çalışmaların sistemli yapılabilmesi ve tüm bunların belirli bir sistem içinde sürdürülmesi önemlidir.

Okullarda uygulanan disiplin yöntemlerinin çocuğun onurunu zedeleyen ve haklarını engelleyen bir yaklaşımla uygulandığı görülmektedir. Eğitim süreci içinde kullanılan olumsuz disiplin yöntemleri, çocuğun özgüvenini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle okul içinde olumlu disiplin yöntemlerinin tercih edilmesi çocukların haklarının yaşama geçirilmesi açısından önemlidir.

Eğitim sistemi içerisinde çocuğun karşılaşılabileceği sorunları önlemeye, çözmeye ve çözüm sürecinde çocukları desteklemeye ilişkin etkin bir sistem bulunmamaktadır. Bu durum sorunların giderek artmasına ya da kalıcı çözümler sağlanamadığı için tekrarlamasına ya da bu çözümlerin zamanında çocuğa ulaşamamasına yol açmaktadır.

Okullarda çocuğun karar verme süreçlerine tam olarak katılmalarını etkili ve etkin bir biçimde dahil olmalarını sağlayacak mekanizmalar bulunmamaktadır. Oysa katılım yani çocuğun kendisini ilgilendiren konularda karar süreçlerinde etkin olarak yer alması, çocuk hakları sözleşmesinin temel ilkelerinden biri olduğu gibi demokrasinin de temel ilkesidir.

Gündem Çocuk: Türkiye Çocuk Politikası 2008 (Basım aşamasında)

Eğitim sistemindeki insan kaynağının nicelik ve niteliksel yetersizlikleri ve bölgelere göre dağılımındaki eşitsizlikleri, eğitim alanındaki sorunları çözülemez hale getirmektedir.

Eğitim sistemi içerisinde sorun ve ihtiyaçların ortaya çıkmasında tüm aktörlerin yer almadığı ve ortak ihtiyaç analizlerinin yapılmaması bir başka sorun alanıdır. Oysa eğitim süreci içerisinde çocukların bireysel ihtiyaçlarının karşılanması ve süreç içerisinde ortaya çıkan sorunların çözümünde ve bunların önceden belirlenmesinde, eğitim sürecine dahil olan tüm aktörlerin samimiyetle yerlerini alması ve işbirliğine açık olması gerekmektedir.

Okulöncesi eğitim konusunda kurum açmaya ilişkin bölgesel farklılıklardan kaynaklanan bürokratik zorlukların ortadan kaldırılmasının; ortak uygulamaların sisteme yerleştirilerek uygulanmasıyla çözülebileceği düşünülmektedir.

Okullarda ve genel olarak eğitim sisteminde özellikle de kız çocuklarına yönelik cinsiyet ayrımcılığı görülmektedir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan her türlü ayrımcılığın önlenmesi ilkesi, eğitim süreci içerisinde de ayrımcılığın önlenmesini taahhüt altına almaktadır. Eğitimde kız çocuklarına yönelik cinsiyet ayrımcılığının sona erdirilmesi konusunda son zamanlarda yapılan çeşitli çalışmalar vardır. Özellikle medya aracılığıyla konuya dikkat çekilebilmiştir. Ancak bu çalışmaların sorunu gerçek ve bütün boyutlarıyla kapsamlı ele alındığı konusunda endişeler bulunmaktadır. Yapılan çalışmaların bir devlet politikası ve uygulaması şeklinde değil çeşitli kuruluşların belirli bütçelerle, belirli zaman içinde yürütecekleri kampanyalar şeklinde gerçekleştirilmesi, eğitimde cinsiyet ayrımcılığının önlenmesinde kalıcı ve sürdürülebilir çözümlerin var olmadığını göstermektedir.

AİLE

Aile içinde çocuğun birey olarak kabul edilmediği gözlenmektedir. Çocuğu bir birey olarak kabul etmeyen anlayış aile ve çocuk arasında birçok sorunun ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu durum çocuğun içinde yer aldığı her sistemi etkilemektedir. Ailelerin çocuk sahibi olmaya karar verdikleri andan, çocuklarını kendilerine özgü algılayışları, ihtiyaçları ve becerileri olan bir birey olarak kabul etmelerini sağlayacak, bu konuda onlarda duyarlılık geliştirecek rehberlik çalışmaları yürütülmemektedir.

Eğitim sistemi içerisinde çalışan anneye yönelik destekleyici hizmetlerin nicelik ve nitelik açısından eksikliği gözlenmektedir. Ekonomik koşulların kadınlara sunduğu zorlukların çocuğu doğrudan olumsuz etkilediği düşünüldüğünde çalışan kadının bu olumsuzlukları çözebilmesi ve çocuğa yansıtmasını sağlamak için çocuğun bakımının nitelikli kişi ya da kurumlar tarafından güvenilir bir biçimde sağlanması gerekmektedir.

Eğitim sistemi içerisinde anne -babanın çocukla ilgili karar alma süreçlerinde çocuğun yüksek yararını ilkesini gözetmediği görülmektedir. Eğitim süreci içerisinde çocukla ilgili alınacak kararların ve bu kararların uygulama süreçlerinde çocuğun katılımı yeterince sağlanmamaktadır. Bu süreçte çocuğu ilgilendirecek konularda çocuğun anlayabileceği şekilde ve zamanında bilgilendirmelerin yapılması gerekmektedir.

Yoksulluk çocuğu eğitimden mahrum bırakmaktadır. Yoksulluk aslında çocukla doğrudan ilgisi olan bir durum değildir. Çocuk ailesinin yaşadığı yoksulluktan dolayı pek çok haklarından yararlanamamakta, ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Yoksulluk gibi çocuğun ailesinin yaşamak zorunda kaldığı olumsuz koşulların ve durumların çocukların içinde yer alması gereken eğitim sürecinden ayrı kalmalarına yol açmasını önleyecek her türlü mevzuat ve ilgili mevzuatların uygulanabilirliğe dönüştürülebilmesi gerekmektedir.

Aile içi şiddet çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Çocukların maruz kaldıkları aile içi şiddet, onların eğitim haklarından tam olarak yararlanamamalarına ya da eğitim sürecinden uzak kalmalarına yol açabilmektedir. Çocuğa yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin Türkiye'de sistemli bir bakış açısı ve uygulama konusu mevcut değildir.

ÇEVRE

Eğitim kurumlarında çevre düzenlemeleri yetersizdir. Yapılan çevre düzenlemelerinin çocuğun çevreye karşı duyarlılığını arttıracak ve gelişim alanlarını destekleyecek “çocuk dostu” anlayışıyla gerçekleştirilmediği gözlenmektedir. Konuyla ilgili bazı uygulamalar olsa bile bunların yaygınlaşmadığı bilinmektedir. Ya da paralı eğitim temelli özel okul anlayışı ile uygun çevresel koşullar sağlanmaktadır, bu ise doğrudan eğitimde ayrımcılık anlayışının daha çok yerleşmesine neden olmaktadır.

Çocuğunun çevresi çocuğu birey olarak kabul etmemektedir. Sadece aile ya da eğitim kurumlarının değil, çocuğun çevresini oluşturan herkesin ve her kurumun çocuğu bir birey olarak görmesi ve çocuğa bu anlayışla yaklaşması gerekmektedir. Bu anlayışın gelişmesi için herhangi bir çalışma ve program yürütülmemektedir.

Eğitime ayrılan bütçe ve fonları yetersizdir. Çocuğun eğitim haklarından tam olarak ve eşit koşullarda yararlanabilmesi için hak temelli bir anlayışla bütçe ve fonların planlanması yapılmamaktadır.

Eğitimle ilgili alınacak karar mekanizmalarına çocuğun ve ailenin etkin katılımı sağlanamamaktadır. Bu katılımın niteliğini artırabilmek için çocuğun ve ailenin bu mekanizmaların içinde etkin olarak yer alması, izlemesi ve değerlendirmesi süreçlerinde yer alması gerekmektedir.

Çocuğun yaşam alanları içerisinde fiziksel çevre imkanlarının yetersizliği gözlenmiştir. Fiziksel çevrenin çocuğun gelişim özelliklerine, yaşına, ilgi ve ihtiyaçlarına göre çocuğu merkez alarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Çocuğun gelişimine uygun oyun olanaklarının verilmesinde yetersizlikler görülmektedir. Çocuğun doğal gelişim süreci içerisinde büyümesini ve gelişmesini tamamlaması, kendisini bu doğal çevre içerisinde tanımlaması ve ifade etmesi çocuğa sunulan oyun olanaklarıyla yakından ilgilidir.

Gelenek ve önyargılardan kaynaklanan ayrımcılık, çocuğun eğitim sürecinin devamlılığını etkilemektedir. Gelenek ve önyargılardan kaynaklanan ayrımcılığın önlenmesi ve çocuğun bu ayrımcılıktan dolayı eğitim haklarından tam olarak yararlanabilmesi için etkili ve kalıcı programlar uygulanmamaktadır.

Çocuk yetişkinlerin ideolojilerinin bir aracı haline getirilmektedir. Yetişkinler kendi inanç ve siyasi görüşleri için çocukları kullanmakta böylece ya çocukların eğitim haklarının yarıda kesilmesine ya da çocukların bu hakkını tam olarak yararlanamamalarına neden olmaktadır.

Okulların her geçen gün ticari sektöre dönüştüğü gözlenmektedir. Eğitim ortamlarının yetişkinler tarafından ticari işletme uygulamalarına dönüştürülmesi, çocukların eğitim haklarından tam olarak yararlanamamasına ve çocuklar arasında eğitim haklarının hayata geçirilmesi konusunda fırsat eşitsizliğine yol açmaktadır.

Çocuğun kişisel giderleri için sağlanan yasal maddi desteğin yetersizliği bilinmektedir. Çocuğun her koşulda eğitim hakkından tam olarak yararlanabilmesi için maddi desteğin, çocuğun yüksek yararı göz önünde bulundurularak düzenlenmesi gerekmektedir.

Eğitim ortamı ve kurumlara ulaşımında, trafik düzenlemesine yönelik çocukların gereksinimleri gözlemlenmemektedir. Çocuğun eğitim ortamlarına yaşamını tehlikeye sürüklemekten güven içinde ulaşması için çevre düzenlemeleri yetersizdir. Buna ilişkin çocuk merkezli yapılandırmalara gereksinim duyulmaktadır.

Yaygın eğitimde bir araç olan medya, çocukların yüksek yararını gözetmeksizin tarafsız, gerçekçi ve doğru bilgilendirme sorumluluğunu yerine getirmediğinden çocuk için olumsuz

bir bilgi aracına dönüşmektedir. Medyanın da çocuk haklarına dayalı ve çocuğu birey olarak kabul eden çocuk merkezli bir bakışla hak temelli yaklaşım sergilemesi gerekmektedir.

Eğitimde yatırım planlaması ihtiyaca yönelik yapılmamaktadır. Eğitim süreci içerisinde eğitime yapılan yatırımların öncelikle çocuğun yüksek yararı temelinde ve çocukların ihtiyaçlarını tanımlayan birçok veriden yola çıkarak planlanması gerekmektedir.

Özel sektörlerin eğitime sağladığı katkıların aktörler-sivil toplum örgütleri, aileler, hükümet, çocuk- tarafından yeterince sorgulanıp, değerlendirilmemesi çocuğun eğitim sürecinin olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır.

Hızlı değişen toplumsal ve kültürel yapının, olumsuz etkileri çocuğun eğitim sürecini her yönden olumsuz etkileyeceği düşünüldüğünde önceden önleme mekanizmalarının hazır ve kullanılabilir olması gerekmektedir.

Şiddetin nedenlerinin ortadan kaldırılamaması ve şiddet karşısında cezasızlığın yaygınlaşması, çocuğun aile dışında yani okul ve diğer çevresinde de şiddete maruz kalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle önleme, koruma ve rehabilitasyon sürecinin tam olarak işler hale getirilmesi gerekmektedir.

Mülteci çocukların eğitim haklarından yararlanmalarında sorunlar yaşanmaktadır. Birçok nedenle ülkemizde sığınmacı statüsü içinde yer alan çocukların sığındıkları ülkenin eğitim sistemi içinde yer almaları ve eğitimlerine devam etmelerinin ancak kendi bireysel ihtiyaçlarına uygun ortamların da eklenerek eğitim haklarından tam olarak yararlanmalarının önemli olduğu düşünülmektedir.

Göçün olumsuz etkilerine maruz kalan çocukların akranları gibi eğitim olanaklarına erişememeleri önemli bir sorundur. Bu tip kriz durumlarında ya da her türlü çocuğun dışında gelişen nedenlerden dolayı eğitim haklarından tam olarak yararlanmalarını sağlamak için her türlü önlemin ve uygulamanın hayata geçirilmesi önemli ve önceliklidir.

Nüfus kaydı olmayan çocukların eğitim hakkından yararlanamaması önemli bir sorundur. Devletin her çocuğun ailesine, çocuklarının kayıt işlemlerini resmi yolla yapma, eğitim ve diğer ihtiyaçlarını karşılama konusunda olanak sunması gerekmektedir.

Çocuk işçiliğinin önlenmesinde yetersiz kalındığı gözlenmektedir. Çocukların eğitim sürecini tamamlamaları gereken yaşlarda ailesine maddi katkı sağlamak için isteyerek ya da zorlanarak çalıştırılıyor olmaları; onların eğitim haklarına tam olarak ulaşmasını engellemektedir. Bunu önlemeye yönelik aile için yapılacak kalıcı hizmet ve ekonomik katkının sağlanmasını önemli olduğu düşünülmektedir.

Türkiye'nin ÇHS'de koymuş olduğu çekinceli maddeler, çocukların ayrımcılığa uğrayarak eğitim haklarından tam ve eşit olarak yararlanamamalarına neden olmaktadır.

EĞİTİM SİSTEMİNİN GÜÇLENDİRİLMESİNE DAİR ÖNERİLER:

Eğitim sisteminde, tüm çalışmalarda ve hizmetlerde çocuğun yüksek yararı birincil kaygı olarak benimsenmeli ve eğitimin her aşamasına hak temelli yaklaşım yerleştirilmelidir.

Türkiye'de çocukla ilgili her alanda olduğu gibi eğitim sisteminde de hak temelli bir yaklaşımla veri toplanması ve istatistiğe dayalı sistemlerinin geliştirmesi gerekmektedir. Bu verilerden yararlanılarak yapılan analizler gösterge olarak kullanılarak hak sahipleriyle paylaşılmalıdır. Bu durum eğitim sistemindeki sorunları çözerken daha kalıcı öneriler geliştirmeye ve çocuklarla çalışanlar ve devlet arasındaki işbirliğinin güçlenmesini sağlayacaktır.

Eğitim için ayrılan bütçenin, bütün çocukların eğitim haklarından eşit şekilde yararlanabilmesini ve bu hakların tümünün gerçekleştirilmesine olanak sağlayacak biçimde şeffaf ve katılımcı bir yöntemle planlanması ve bunun görünür kılınması gerekmektedir.

**Gündem Çocuk: Türkiye Çocuk Politikası
2008 (Basım aşamasında)**

Sınav merkezli eğitim anlayışından uzaklaşarak performansa dayalı eğitim anlayışının güçlendirilmesi gerekmektedir. Çocukların sadece aldıkları eğitim sonunda ortaya çıkan başarı ya da başarısızlıklarını ortaya koyan bir eğitim sistemi, çocukların kendilerini tanıma fırsatını engelleyerek kendilerine olan güvenlerini zedeleyecektir.

Yapılan çalışmalarda elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda özellikle gençlerin meslek edinmeye yönelik programlarının toplumsal ihtiyaçlara göre planlanması ve yürütülmesi gerekmektedir.

Eğitimin tüm boyutunda tüketim anlayışından uzaklaşılması, çocukların kendilerini ortaya koymaya yönelik programların artması gerekmektedir.

Üniversitelerde öğretmen yetiştirme programlarının Çocuk Hakları Sözleşmesine dayalı, sözleşmenin ilkelerini benimsemiş ve bunu temel alan yeniden yapılandırılmış eğitim programları gerekmektedir.

Öğretmen atamalarında, alan dışı atamalar eğitimin kalitesini ve verimini düşürdüğü için öğretmen olarak atanacak kişilerin eğitim alanında yetişmiş ve süreci tamamlamış olmaları gerekmektedir.

Çocukların yaşam tecrübelerinin zenginleşmesi ve her türlü ayrımcılıktan uzak kalmasını sağlayacak, kültürel çeşitliliğine de olanak yaratacak eğitim anlayışının benimsenmesi ve uygulanması gerekmektedir.

Eğitim süreci içerisinde sadece okul ve çocuk ilişkisi yetersiz kalacağından bu sürece ailelerin de aktif olarak katılması ve bu süreç içerisinde ailenin güçlendirilmesini sağlayacak eğitim programları gerekmektedir.

Erken çocukluk döneminden başlayarak çocuk yetiştirmede ortaya çıkan yetersizliklerin giderilmesine yönelik ebeveynlerin ya da çocuktan sorumlu kişilerin desteklenmesine yönelik uygulamaların olmaması eğitimin kalitesini artırmada önemli bir etkidir.

Eğitim sistemi içerisinde rehberlik servislerinin güçlendirilmesi ve okullarda sosyal hizmetinin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Eğitim süreçleri içerisinde ortaya çıkan eğitim hakkı ihlallerinin düzeltilmesine dair izlenebilir mekanizmaların oluşturulması ve bunların işler hale getirilmesi gerekmektedir.

Kız çocukların okula erişimi ve devamı konusunda STK, aile, yerel yönetim, MEB ve diğer birimlerin işbirliği temelinde etkin bir politika yürütmelidir.

Yukarıda söz edilen sorunlar ve bu sorunlara yönelik öneriler eğitim politikaları içinde ele alınarak tartışılmalı ve değerlendirilmelidir. Değerlendirmeler sonucunda ortaya çıkan uygulamalar da mutlaka izlenmelidir. İzlenmeyen uygulamalar hak temelli eğitim anlayışının sınırlarını daraltma riski taşımaktadır.